

Biblioteka Główna Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu

Artykuł:

Pietkiewicz Zenon: Organizacje rolnicze na Powszechnej Wystawie Krajowej

Źródło:

Przemysł i Handel Rok 10 1929 zeszyt 49, strony 2122-2125

Artykuł udostępniony cyfrowo w ramach zadań projektu pt. „Digitalizacja i udostępnianie online »Bibliografii gospodarki Wielkopolski 1919-39« H. Maciejewskiej”
(SONB/SP/550684/2022)

zobrazowało gospodarke w swych lasach, lecz we własnym pawilonie na terenie A.

Prawie cały obszerny przedsiönek Pawilonu Leśnictwa zajęły ekspozyty Liceum Krzemienieckiego. Zarząd lasów licealnych zobrazował jedynie działalność przemysłową, wystawiając szereg mebli, różnych innych wyrobów i półsurowców. Samo urządzenie stoiska świadczyło o wysokim poziomie wyrobów fabryk licealnych.

Przed wejściem do Pawilonu z obu stron rozmieszczone były ekspozyty ciężkie w postaci kłóców ważniejszych gatunków drzew leśnych (wśród nich imponujący dąb z Poznańskiego) oraz sortymentów okrągłych (słupy telegraficzne i telefoniczne, papierówka i t. d.) i ciosanych (wańczos, sleepry, timbry, planson, podkłady kolejowe i t. d.), wszystko z lasów państwowych. Okazy te budziły zaciekawienie laików, gości zagranicznych i specjalistów, którzy chętniejby je widzieli pod okapem Pawilonu Przemysłu Drzewnego.

O ekspozycjach w tym pawilonie wypada mi napisać to samo, co o udziale lasów prywatnych w Pawilonie Leśnictwa: to, co nam organizatorzy działu pokazali, zasługuje na najwzruszającą pochwałę.

Jeżeli P. W. K. wyrobiła w opinii polskiej i obcej przekonanie, że niema bodaj takiej rzeczy, którejby się w Polsce nie wyrabiało, to przekonanie dotyczy i przemysłu drzewnego, z tym dodatkiem, że przemysł ten wyrabia rzeczy wartościowe, technicznie doskonałe i nierzadko piękne.

Jeśli o pawilonach: Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego wyrażano się, że ustępowały one innym pawilonom, innymi słowy — że były bardzo skromne, to przyczyną tego stanu rzeczy był główny ekspozant —

drewno, samo przez się skromne, przeważnie szare i nie rzucające się w oczy. Nic też dziwnego, że w Pawilonie Przemysłu Drzewnego zwracały na siebie uwagę przede wszystkim te ekspozyty, które wabiły wzrok, jak np. wspaniałe posadzki z kolorowego drewna, stojące na bardzo wysokim poziomie, jak płyty klejone, znane na rynku światowym, a w stoiskach Wystawy rzucające się w oczy umiejętnym ugrupowaniem, jak oryginalnie pomyślane stoisko Ordynacji Zamoyskiej, zwracające uwagę ogrodzeniem z części składowych giętych mebli, jak olbrzymie beczki, jak wreszcie stoiska firm wyrobów korkowych, z tegoż korka sporządzone.

Jeśli idzie o udział poszczególnych wystawców, to i tu — jak w Pawilonie Leśnictwa — zaznaczył się względnie mały udział małopolskiego przemysłu drzewnego, posiadającego wielkie warsztaty pracy.

Nie zadowalając pod względem estetycznym przedstawiało się wnętrze Pawilonu, jako całość. Spowodował ten stan rzeczy fakt wybudowania hali otwartej, bez ścian, do których mogłyby się przylulić mniejsze stoiska, a w większym może jeszcze stopniu pogorszenie się koniunktury w handlu drzewnym i wycofanie się z udziału w Wystawie niektórych wystawców. Wynik tego wycofania się był ten, że dział przemysłu drzewnego składał się z wielu fragmentów, nie stanowił jednak planowej całości.

W każdym razie próba samodzielnego wystąpienia przemysłu drzewnego — i to na dużą skalę — jest faktem. Doświadczenie obecne wskaże organizatorom drogi postępowania na przyszłość.

Jan Kloska

ORGANIZACJE ROLNICZE NA POWSZECHNEJ WYSTAWIE KRAJOWEJ

DZIAŁ ROLNICZY na Powszechnej Wystawie Krajowej w Poznaniu nie tylko przedstawił w całej pełni obraz tej dziedziny gospodarczej, ale zarazem podkreślił jej pierwszorzędne znaczenie, z jakiego nie wszyscy w Polsce zdawali sobie jasno sprawy. Nie wszyscy wiedzieli lub uprzedmiotwiali sobie, że rolnictwo nasze zatrudnia 65% ludności polskiej, że dostarcza 75% kwalifikowanego kontyngentu rekruckiego, że produkcja rolna stanowi 71% ogólnej produkcji, a wywóz 61% ogólnego eksportu.

Rolnictwo polskie na Powszechnej Wystawie Krajowej dało dokładny obraz produkcji oraz postępów kulturalnych i technicznych we wszystkich gałęziach, a więc w uprawie roli, nasiennictwie, hodowli, produkcji przetwórczej i t. d., wreszcie w organizacji rolnictwa całego Państwa.

Tę właśnie, tak mocno uwydatnioną na Wystawie organizację, jako wyraz siły konsolidującego się coraz bardziej rolnictwa, zarówno wielkiego, jak i drobnego, w całym kraju wzięliśmy za przedmiot artykułu niniejszego.

Cały obraz pracy zorganizowanego rolnictwa dano w jednym rozległym Pawilonie Organizacji Rolniczych. Znalazły się tam: Śląska Izba Rolnicza w Katowicach, oddziały: krakowski i lwowski Małopolskiego Towarzystwa Rolniczego, Centralne Towarzystwo Rolnicze w Warszawie wraz z Sekcją Towarzystw Rolniczych Kresów Wschodnich, Wielkopolskie Towar-

zystwo Kółek Rolniczych wraz z Towarzystwem Urzędników Gospodarczych (organizacją autonomiczną), Wielkopolska Izba Rolnicza z szeregiem związków hodowlanych, Centralny Związek Kółek Rolniczych z Centralnym Związkiem Młodzieży Wiejskiej i Związkiem Teatrów Ludowych, Centralny Związek Osadników, Zjednoczenie Kółek i Organizacji Rolniczych Ziemi Wschodnich (Związek Kółek i Organizacji Ziemi Wileńskiej, Związek Kółek Rolniczych Ziemi Nowogródzkiej, Poleski Wojewódzki Związek Kółek Rolniczych, Związek Kółek Rolniczych Województwa Wołyńskiego), Biuro Urzędów Rolnych Kółek Rolniczych w Warszawie, Pomorska Izba Rolnicza w Toruniu, Pomorskie Towarzystwo Rolnicze w Toruniu, Pomorski Związek Rewizyjny Spółek Rolniczych w Toruniu, Pomorski Związek Hodowli Konia Szlachetnego Półkwi, Pomorskie Stowarzyszenie Hodowców Konia Zimnokrwistego, Pomorskie Towarzystwo Hodowców Bydła Czerwono-Białego Nizinnego, Pomorski Związek Kółek Kontroli Obór, Pomorski Związek Hodowców Owiec, Pomorski Związek Hodowców Trzody Chlewnej, Związek Polskich Organizacji Rolniczych w Warszawie i wreszcie Sekcja Rolna Instytutu Naukowej Organizacji przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie.

W dziedzinie zorganizowanej pracy na polu rolnictwa długoletnie tradycje, doświadczenie i wypróbowane wzory dla innych dzielnic wykazuje Wielko-

polska. Między innymi wiele materiału pouczającego daje Wielkopolska Izba Rolnicza, która wybitne miejsce zajęła na Wystawie.

Jest ona organizacją samorządu rolniczego województwa poznańskiego. Powołano ją do życia na zasadzie ustawy pruskiej z 1894 r., wprowadzającą izby rolnicze, jako nową podówczas formę przymusowej publiczno-prawnej organizacji zawodu rolniczego.

Izba Rolnicza prowadzi następujące instytucje i zakłady specjalne: stację doświadczalną w Poznaniu z oddziałami: kontroli chemicznej, oceny nasion, ochrony roślin, doświadczalnictwa; majątek doświad-

czalny w Petkowie, dział mleczarski i szkołę mleczarską we Wrześni, szkołę ogrodniczą i zakłady ogrodnicze w Koźminie, zakłady ogrodnicze ze szkółkami drzew w Janówcu, 13 dwusemestrowych zimowych szkół rolniczych (w Bydgoszczy, Chodzieży, Inowrocławiu, Janówcu, Kępnie, Koźminie, Lesznie, Międzychodzie, Odolanowie, Szamotułach, Wolsztynie, Wrześni i Środzie), 3 żeńskie szkoły gospodarstwa wiejskiego (w Nietążkowie, Tuchorzy i Witkowie), wreszcie własną drukarnię nakładową z wydawnictwem własnego organu Izby „Poradnika Gospodarskiego”, introligatornię i księgarnię rolniczą.

PAWILON ZWIĄZKÓW ZIEMIAN NA P. W. K.

Owocną pracą Izba rozwinęła m. in. w dziedzinie szkolnictwa rolniczego dla włościan i oświaty rolniczej pozaszkolnej. Niemniej owocna jest działalność oświatowa i kulturalno-rolnicza wśród praktycznych rolników. W związku z tem Izba prowadzi i popiera rozległą akcję doświadczalną w zakresie techniki uprawy roli, nawożenia gleby, doboru nasion siewnych i zajmuje się popularyzacją otrzymanych wyników. Wielkie usługi

w tej mierze oddaje rolnictwu stacja doświadczalna w Poznaniu.

Jednym z poważnych zadań Izby jest dopomaganie do rozwoju własnego nasiennictwa, jako poważnego czynnika zwiększania produkcji rolnej. Dzięki tej pracy zrobiono już ogromny postęp na tem polu. Izba również znacznie się przyczyniła do podniesienia opłacalności produkcji zwierzęcej.

O wiele mniejszy zakres w porównaniu z Wielkopolską Izba Rolniczą posiada Pomorska Izba Rolnicza w Toruniu, jakkolwiek i ona na Wystawie wykazała swą pożyteczną działalność z dziedziny produkcji roślinnej, zwierzęcej, meljoracji rolnych, oświaty rolniczej, leśnictwa i wikliniarstwa, weterynarii, statystyki rolnej.

Wreszcie zobrazowała swą działalność na Wystawie trzecia tego rodzaju organizacja—Śląska Izba Rolnicza w Katowicach, zorganizowana na podstawie rozporządzenia Wojewody Śląskiego z dn. 3/X 1922 r., jako komisaryczna; następnie zaś na podstawie ustawy Sejmu Śląskiego z dn. 24/VI 1925 r. zorganizowana została już na zasadach wyborów. Izba ta utrzymuje 3 szkoły rolnicze męskie zimowe dwuklasowe: w Międzywiciu, w Tarnowskich Górach i w Rybniku, 1 szkołę gospodarstwa-wiejskiego o 6-miesięcznym kursie w Międzywiciu oraz 1 szkołę sadowniczo-warzywniczą całoroczną w Strumieniu. Izba posiada majątki doświadczalne: Górne Marklowice w pow. rybnickim dla doświadczeń odmianowych i nawozowych, Międzywieć, folwark szkolny dla doświadczeń odmianowych, nawozowych oraz hodowlanych z bydłem czerwonopolskim.

Obok izb rolniczych okazałe wystąpiła na Wystawie jedna z największych dobrowolnych organizacji rolniczych—Centralne Towarzystwo Rolnicze w Warszawie. Do Centralnego Towarzystwa Rolniczego należy 9 zakładów doświadczalnych, 5 ognisk kultury rolnej, 7 szkół rolniczych.

Charakterystykę organizacji rolniczych uzupełnił poniekąd inny pawilon: „Związków Ziemi”, w którym starannie i bardzo ciekawie opracowane wykresy miały na celu zobrazowanie roli i znaczenia własności większej w ogólnym życiu gospodarczym Polski. Podano tam m. in.: udział ziemian w samorządzie państwowym, gospodarczym i we władzach ustawodawczych, stan posiadania, rolę ziemian w obecnym stanie kultury rolniczej, obciążenie podatkowe rolnictwa, położenie robotnika rolnego i kred. rolny. W pracy tej współdziałały z Radą Naczelną Organizacji Ziemiańskich wszystkie związki ziemian, które na terenie swych województw zebrały skrzętnie wszelkie dane statystyczne. Dane te ugrupowano w szeregi wykresowe.

Według tych danych, udział ziemian w samorządzie rolniczym wynosi: w Pomorskiej Izbie Rolniczej 40% (pozostali rolnicy 47·3%, inni 12·7%), w Wielkopolskiej Izbie Rolniczej—48·1% (pozostali rolnicy 48·1%, inni 3·8%). W meljoracjach rolnych w większej własności grunty zmeljorowane stanowią 15·1% (1928 r.), gdy w mniejszej—zaledwie 2·5%. Podobny stosunek wykazują dane, dotyczące zużycia nawozów sztucznych oraz otrzymanych plonów; podczas gdy przeciętne plony pszenicy z hektara większej własności wynoszą 13·4 q, z hektara mniejszej—10·8 q, żyta z ha większej własności 12·5 q, mniejszej—10·6 q, jęczmienia: z ha większej własności 15·8 q, mniejszej—11·8 q, owsa: z ha większej własności 13·4 q, mniejszej—11·1 q, ziemniaków z ha większej własności 130 q, mniejszej—112 q.

Również pewnego rodzaju przewagę większej własności widzimy w hodowli zwierząt. Podczas gdy hodowla koni większej własności daje koni ras szlacheńskich 13.088, hodowla mniejszej własności tylko 5.957. Koni pełnej krwi własność większa daje 2.700, mniejsza—nic. To też konie remontowe w Polsce daje przeważnie większa własność ziemiska. Tak np.,

w 1924 r. zakupiono w większej własności 1.781 koni, w 1925 r.—5.301, podczas gdy w mniejszej w tych latach nie zakupiono żadnego konia. W 1926 r. większa własność dała 1.033, mniejsza—tylko 15. Dopiero w 1928 r. w większej własności zakupiono 3.717, w mniejszej już 650, co świadczy, że hodowla mniejszej własności zaczyna się poprawiać.

To samo zjawisko pewnej przewagi widzimy w hodowli krów i ich mleczności oraz owiec. Co zaś do chlewni zarodowych, posiada je tylko własność większa. Nasiennictwo należy również wyłącznie do większej własności, która w tej mierze poczyniła ogromne postępy, wykazane wielokrotnie na Wystawie.

Najobficie przedstawione były dane, dotyczące obciążenia gruntów większej własności podatkiem, i tę właśnie stronę warunków gospodarczych rolnictwa starano się bardzo uwydatnić—zarówno w Pawilonie Organizacji Rolniczych, a zwłaszcza w Pawilonie Związków Ziemi.

Mniejsza własność ziemiska nie wystąpiła na Powszechnej Wystawie Krajowej może tak okazać, jak wielka, lecz przejrzyste zobrazowała swoje ogromne znaczenie i swój dorobek oraz wykazała znaczne postępy swego rozwoju, co się szczególnie uwydatnia w pracy zorganizowanej—w kółkach rolniczych, które w Pawilonie Organizacji Rolniczych dały całkowity obraz swej działalności i postępów.

Wybitne miejsce zajęło Wielkopolskie Towarzystwo Kółek Rolniczych, które ma poza sobą wieloletni okres pracy usilnej i płodnej.

W obecnej formie Towarzystwo to jest organizacją nową, powstało bowiem w grudniu 1926 r. z połączenia Związku Poznańskich Kółek Rolniczych i Wielkopolskiego Towarzystwa Rolniczego.

Obraz działalności Wielkopolskiego Towarzystwa Kółek Rolniczych uwydatniły wystawione wykresy i mapa świetlna, ilustrująca obecny stan kółek rolniczych w wojew. poznańskim, z uwzględnieniem historycznego rozwoju. Wykresy zilustrowały akcję oświatową, stan posiadania członków, strukturę organizacji, historię rozwoju, obecny stan rolnictwa w powiatach. Wreszcie obraz pracy gospodarczej i społecznej uzupełniły wydawnictwa Towarzystwa oraz fotografie wzorowych gospodarstw zrzeszonych.

Bogato wystąpił w 2 obszernych stoiskach Centralny Związek Kółek Rolniczych z Centralnym Związkiem Młodzieży Wiejskiej i Związkiem Teatrów Ludowych (z siedzibą w Warszawie). W bardzo ciekawych, starannie opracowanych wykresach i innych ekspozycjach dano tam obraz działalności organizacji na terenie drobnego rolnictwa w kółkach rolniczych, sekcjach gospodyń wiejskich i kółkach młodzieży wiejskiej pod względem społeczno-gospodarczym i kulturalno-oświatowym w dziedzinach: organizacyjnej, ekonomicznej, produkcji zwierzęcej, roślinnej i ogrodniczej, spółdzielczej, budownictwa wiejskiego, oświatowo-kulturalnej, wychowania rolniczego i fizycznego młodzieży wiejskiej. Dano tam również obrazy, zestawiające stany wzorowe z zaniedbaniem wsi. Wszędzie, gdzie zapanowała praca zrzeszona, zorganizowana, widzimy dowody znacznych postępów. Ta praca zorganizowana wytknęła już dziś drogę dla rolnictwa drobnego, które znajdzie siły do rozwoju gospodarczego i do podniesienia poziomu techniki wytwórczej i życia kulturalnego—w pracy łącznej.

W Pawilonie Organizacji Rolniczych poważne miejsce zajęły także ziemie wschodnie. Zjednoczenie Związków

Kółek i Organizacji Rolniczych Ziemi Wschodnich w wykresach, wykazach i zestawieniach statystycznych dało obraz swej pracy. Złożyły się na nią: Związek Kółek i Organizacji Ziemi Wileńskiej, Związek Kółek Rolniczych Ziemi Nowogródzkiej, Poleski Wojewódzki Związek Kółek Rolniczych i Związek Kółek Rolniczych Województwa Wołyńskiego.

Praca nad podniesieniem rolnictwa za cały okres działalności w województwach wschodnich tak się przedstawia:

	Województwo:			
	wileńskie	nowogródzkie	poleskie	wołyńskie
Założono:				
spółek wodnych	12	24	14	1
spółek maszynowych . .	5	19	102	68
punktów czyszczenia nasion	65	28	35	33
Razem:	82	71	35	102
Oczyszczono ziarna q				
25.525	1.988	6.355	1.690	
Sporządzono:				
szlachetnych zbóż . . . q	148	983	6.620	4.523
ziemniaków q	3.544	—	2.890	599
tubinu q	—	20	940	205

Nawozy sztuczne sprowadzane są w coraz większych ilościach wskutek propagandy organizacji. Wykresy wykazały ilość dokonanych doświadczeń z nawozem i podkreśliły osiągnięte postępy.

Dokonywane są prace nad podniesieniem mleczności i uszlachetnieniem bydła, nad poprawieniem pogłowia trzody chlewnej i t. d. Wreszcie dokonywane są licencje ogierów przy współudziale organizacji wojewódzkich.

Liczyby wykazują nadto stały rozwój kursów rolniczych, hodowlanych, ogrodniczych, pszczelniczych, spółdzielczo-mleczarskich, oraz spółdzielni, zorganizowanych przez członków i pracowników (kasy Stefczyka, spółdzielnie mleczarskie, rolniczo-handlowe, lniarskie, owczarskie, pszczelarskie, budowlane, spożywcze).

Osadnictwo wojskowe na kresach wschodnich w Pawilonie Organizacji Rolniczych scharakteryzowano wyczerpująco (dane Centralnego Związku Osadników Wojskowych).

Mapa rozmieszczenia osad wojskowych wykazuje ogółem 785 osad i 7.918 działek.

PRZEMYSŁ GÓRNICZY NA POWSZECHNEJ WYSTAWIE KRAJOWEJ

POWSZECHNA WYSTAWA KRAJOWA nie dała może jednolitego i zwartego obrazu produkcji górniczej w Polsce, mianowicie dlatego, że ekspozycje górnicze nie były zgrupowane w jednym pawilonie Wystawy, lecz były po niej rozrzucone, oraz że co do niektórych gałęzi nie dało się uniknąć pewnych luk. Przemysł węglowy wystąpił w Pawilonie Ciężkiego Przemysłu oraz w Pałacu Rządowym na stoisku kopalni rządowej „Brzeszcze”, przemysł solny—w Pawilonie Monopolów Państwowych, przemysł naftowy—w oddzielnym pawilonie. Kopalnictwo rud i kamieniołomy, przedstawiające poważną gałąź górnictwa, nie były na Wystawie reprezentowane jako odrębny dział przemysłu górniczego, a tylko ubocznie przy hutach żelaznych i cynkowo-olowianych, względnie w Pawilonie Budownictwa (oraz stoiskach na wolnym polu). Co do

Na ogólną ilość gospodarstw ziem wschodnich, wynosząca 920.820, gospodarstw osadniczych jest 7.918, czyli na 100 gospodarstw przypada 9 osadniczych. Na 1.000 ha użytków rolnych osadnicy posiadają 18 ha.

Inne wykresy i zestawienia wykazały ogólne warunki gospodarce osadnictwa, podział gruntów według użytków, przyrost ilościowy gospodarstw, wykształcenie i zawód przed otrzymaniem osady. Widzimy z tych wykazów, iż wśród osadników jest: rolników 5.576 (70·3%), urzędników 566 (7·1%), uczniów 52 (6·6%), wojskowych zawodowych 409 (5·2%), rzemieślników i rękodzielników 544 (6·9%), handlowców 89 (1·1%), innych 209 (2·8%).

Tablice i wykresy dały cały obraz gospodarki osadników, a więc: inwentarz żywy, maszyny i narzędzia rolnicze, zasiewy, zużycie nawozów sztucznych, zbiory, sady, pomoce państwowe i obciążenia osadnictwa, dorobek osadników, udział ich w pracach społecznych, udział w rozwoju spółdzielczości rolnej oraz spółdzielczości różnych typów i t. p. Obraz uzupełniła staranna mapa rozmieszczenia placówek społeczno-gospodarczych.

Kończąc ten rzut oka na obraz stanu i rozwoju rolnictwa zorganizowanego, zaznaczyć musimy, iż sam charakter Powszechnej Wystawy Krajowej skłonił również organizatorów Działu Rolniczego do potraktowania go nie jak zwykłej wystawy, ale jako wielkiej reprezentacji państwa rolniczego.

Jeszcze przed dwoma laty P. Dr. T. Konopiński, dyrektor Działu Rolniczego na P. W. K., przystępując do pracy, postawił sobie jako zasadnicze wytyczne: 1) stworzenie z Działu Rolniczego P. W. K. istotnie powszechnej wystawy rolniczej, w której całe polskie rolnictwo byłoby reprezentowane; 2) pobudzenie rolników do maksymalnego obciążenia P. W. K., a to przede wszystkim w celach ekonomicznych pro foro externo; 3) udzielenie rolnictwu głosu dzięki P. W. K. do wywalczenia lepszych warunków egzystencji; 4) zbliżenie rolników, pochodzących z poszczególnych dzielnic, a w konsekwencji poznanie wzajemnych możliwości gospodarczych oraz przyszłą ściślejszą i celowszą współpracę.

Wystawa Działu Rolniczego pozwoliła te cele w części osiągnąć, w części ułatwiła ich osiągnięcie w przyszłości.

Zenon Pietkiewicz